

اقتصادسنج

معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق تهران

اقتصادسنج

معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق تهران

شماره یازدهم

موضوع این شماره:

نمایی از آمارهای اقتصادی منتخب

(ویژه پارلمان بخش خصوصی و مجلس شورای اسلامی)

ناشر:

معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تاریخ انتشار: آذر ۱۴۰۳

چاپ: روابط عمومی

سردبیر: دیاکو حسینی

دبیر تحریریه: عاطفه قاسمیان

تحریریه (به ترتیب حروف الفبا):

مهسا رجبی نژاد، مریم علم‌الهدی، فاطمه علیزاده آغ اسمعیلی، عاطفه قاسمیان، شراره کامرانی

اینفوگرافیک: مهسا رجبی نژاد

معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
TEHRAN CHAMBER OF COMMERCE,
INDUSTRIES, MINES AND AGRICULTURE

ویژه پارلمان بخش خصوصی

شاخص‌های قیمت

۵ صعود شاخص‌های قیمت؛ زنگ هشدار برای تولید، مصرف و تجارت

اقتصاد سبز

۶ شاخص آینده سبز؛ رقابت جهانی برای توسعه پایدار و اقتصاد سبز

۷ ایران در شاخص آینده سبز؛ بحران عملکرد در مسیر توسعه پایدار

شاخص مدیران خرید

۸ سیگنال‌های رونق یا رکود اقتصادی

۹ رشد PMI در ایران؛ آیین تمام‌نمای نبض تولید و تجارت

تجارت

۱۰ تراز تجاری ایران؛ ثباتی در مرز بحران

۱۱ افزایش تجارت با همسایگان؛ فرصتی برای احیای تراز تجاری ایران

۱۲ عدم قطعیت و ابهامات چشم انداز تجارت جهانی

ویژه مجلس شورای اسلامی

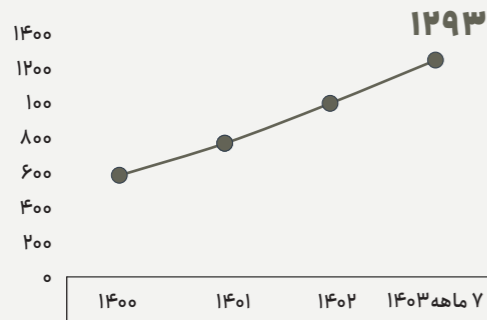
۱۴ عملکرد بخش واقعی اقتصاد در شش ماهه نخست ۱۴۰۳

۱۵ زنگ خطر سرمایه‌گذاری در کشور

۱۶ نتایج عملکردی سیاست قیمت‌گذاری دستوری

متوسط قیمت تولیدکننده

شاخص قیمت تولیدکننده بخش صنعت (۱۳۹۵=۱۰۰)

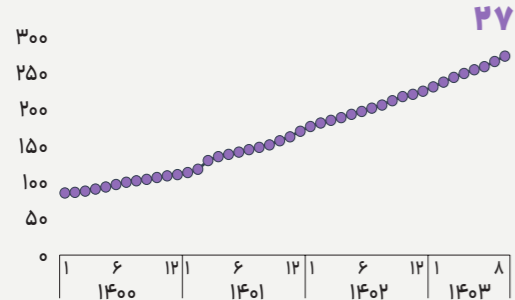
● شاخص قیمت تولید بخش صنعت که منعکس‌کننده تغییرات هزینه تولید است در مهرماه ۱۴۰۳ به عدد ۱۲۹۳ رسید که روایتگر تداوم روند صعودی تورم در بخش تولید صنعتی کشور است، به طوری که در مقایسه با سال ۱۴۰۰، این شاخص بیش از دو برابر افزایش داشته است.

● تورم تولیدکننده صنعت در مهرماه ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه سال قبل، با ۰/۹ واحد درصد کاهش، به ۲۳/۸ درصد رسیده است. در این ماه، بیشترین تورم سالانه با ۴۰/۳ درصد مربوط به گروه ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات و کم‌ترین تورم سالانه با ۱۳/۵ درصد مربوط به گروه ساخت محصولات کاغذی بوده است.

● باتوجه به اینکه این تغییرات از مرحله تولید آغاز شده و پیش از رسیدن به بازار مصرف اعمال می‌شود، نرخ تورمی که اعلام می‌شود، به معنای افزایش قیمت در طول زنجیره است و به عنوان یک شاخص پیش‌نگر نشان می‌دهد. شاخص قیمت مصرف‌کننده در ماه‌های آتی با چه سرعتی افزایش می‌یابد.

متوسط قیمت مصرف‌کننده

روند ماهانه شاخص قیمت مصرف‌کننده (۱۴۰۰=۱۰۰)

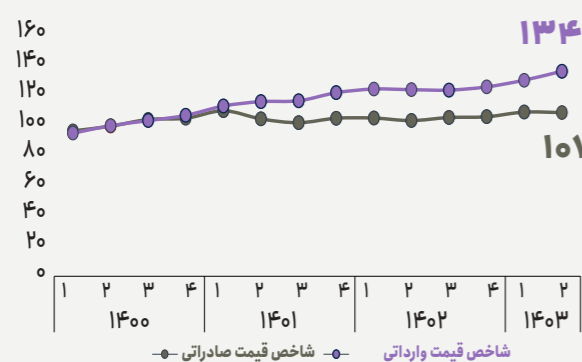
● شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کل کشور در آبان ۱۴۰۳، معادل ۲۷۹/۵ بوده که نسبت به ابتدای سال حدود ۱۸/۳ درصد و در مقایسه با دوازده ماهه منتهی به سال قبل، ۳۳/۱ درصد افزایش یافته است.

● به طور کلی، این شاخص در مقایسه با مدت مشابه سال قبل (تورم نقطه به نقطه)، ۳۲/۵ درصد افزایش داشته است. بیشترین افزایش شاخص، در میان گروه‌های اصلی، مربوط به مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها بوده است.

● تغییرات ماهانه شاخص قیمت مصرف‌کننده نیز در آبان ۱۴۰۳، معادل ۲/۸ درصد گزارش شده که در این بین، گروه‌های آموزش، خوراکی و آشامیدنی‌ها و مسکن، آب، برق و گاز، نرخ تورمی بیش از متوسط گروه‌ها را داشته‌اند.

شاخص قیمت کالاهای صادراتی و وارداتی

روند فصلی شاخص قیمت کالاهای صادراتی و وارداتی (دلاری) (۱۴۰۰=۱۰۰)

● شاخص قیمت کالاهای صادراتی (دلاری) در تابستان ۱۴۰۳، معادل ۱۰۷/۳ بوده که نسبت به فصل قبل ۰/۳ درصد کاهش و همچنین نسبت به دوره مشابه سال قبل ۳/۳ درصد افزایش داشته است. طی ماه مزبور و در میان کالاهای صادراتی، مروارید طبیعی و ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی بیشترین افزایش قیمت را نسبت به فصل مشابه سال قبل داشته‌اند. به طور کلی، عوامل بسیاری مانند کنترل میزان صادرات، عوارض گمرکی، نوسانات نرخ ارز، هزینه‌های تولید، محدودیت‌های تجاری می‌توانند در تغییر شاخص بهای کالاهای صادراتی نقش ایفا کنند.

● در مقابل شاخص قیمت کالاهای وارداتی (دلاری) در تابستان ۱۴۰۳، برابر با ۱۳۴/۴ بوده که نسبت به فصل قبل ۴/۵ درصد و در مقایسه با فصل مشابه سال قبل ۹/۸ درصد افزایش داشته است. ماشین‌آلات مکانیکی و ادوات برقی ضمن اینکه بالاترین ضریب اهمیت را در گروه کالاهای وارداتی دارند، بالاترین تورم فصلی را نیز طی تابستان ۱۴۰۳ تجربه کرده‌اند.

ویژه پارلمان بخش خصوصی

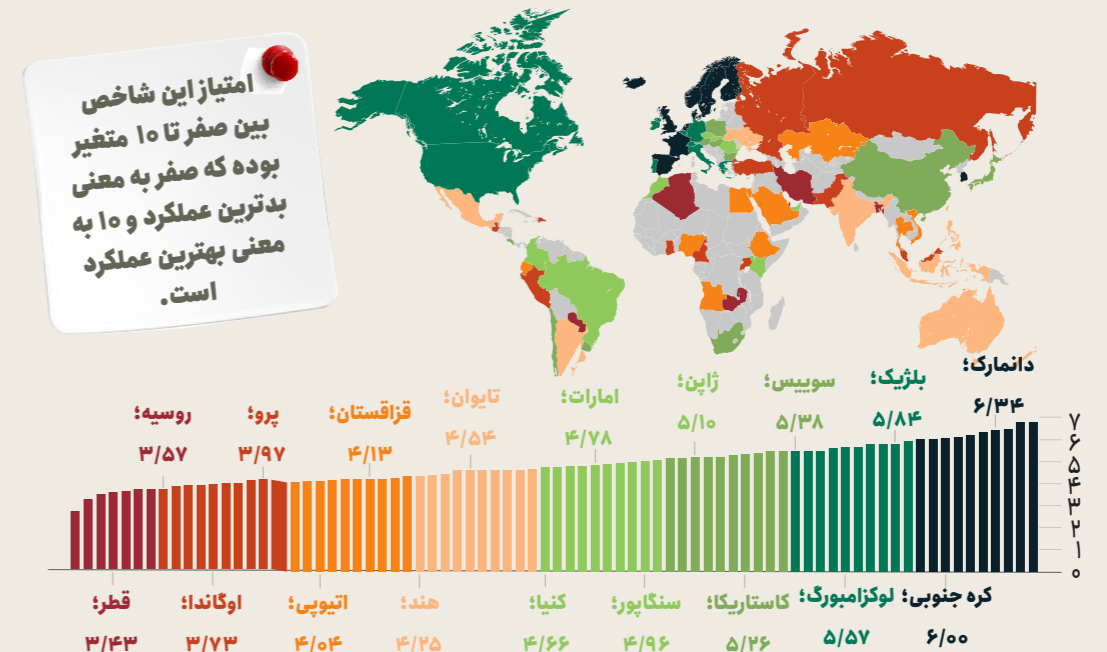
شاخص آینده سبز (GFI) * ۲۰۲۳ سومین رتبه بندی سالانه موسسه فناوری ماساچوست ** (MIT) است که ۷۶ کشور را از نظر توانمندی در زمینه توسعه آینده‌ای پایدار و کم‌کربن برای اقتصادها و جوامع مقایسه می‌کند و در نهایت، علیرغم پیچیدگی‌های موجود به سبب تفاوت‌های جهانی در ثروت، فناوری و تخصص، استراتژی‌هایی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی از طریق کاهش کربن ارائه می‌دهد. رتبه بندی سال ۲۰۲۳ به بررسی تامین مالی حذف کربن، توسعه پایدار و تولید انرژی پاک در اقتصادهای نوظهور و جوامع کم‌برخوردار می‌پردازد.

شاخص آینده سبز دارای ۵ معیار اصلی شامل موارد زیر است:

<p>۱ انتشار کربن</p> <p>این معیار میزان کارآمدی عملکرد کشورهای مختلف در کاهش انتشار دی‌اکسید کربن از جمله کاهش نسبت انتشار دی‌اکسید کربن به GDP را ارزیابی می‌کند.</p>	<p>۲ گذار انرژی</p> <p>این معیار سهم و نرخ رشد تولید انرژی‌های تجدیدپذیر و پاک در هر کشور را ارزیابی می‌کند.</p>	<p>۳ جامعه سبز</p> <p>این شاخص میزان تلاش‌های دولت، صنعت و جامعه را در ترویج رویه‌های سبز از جمله درصد زباله‌های جامد بازیافت شده و تغییر خالص پوشش جنگلی ارزیابی می‌کند.</p>	<p>۴ نوآوری پاک</p> <p>این شاخص محیط نوآوری برای ساختن آینده‌ای کم‌کربن، از جمله میزان ثبت اختراعات سبز، سرمایه‌گذاری در انرژی پاک فرامرزی و سرمایه‌گذاری در فناوری‌های غذایی را ارزیابی می‌کند.</p>	<p>۵ سیاست اقلیمی</p> <p>این شاخص میزان اثربخشی سیاست‌های اقلیمی از جمله ابتکارات تأمین مالی کربن، سیاست‌های کشاورزی پایدار و استفاده از بودجه‌های بازتابی اقتصادی پس از همه‌گیری را برای دستیابی به اقتصادی سبز ارزیابی می‌کند.</p>
---	---	--	---	---

در میان معیارهای شاخص آینده سبز ۴ معیار نخست سهم ۶۰ درصدی و معیار پنجم سهم ۴۰ درصدی در محاسبه این شاخص دارند

نقشه جهانی رتبه بندی شاخص آینده سبز ۲۰۲۳

شاخص آینده سبز ۲۰۲۳ نشان می‌دهد عملکرد جهانی کشورها در مسیر توسعه پایدار در میان کشورهای ثروتمند و اقتصادهای با درآمد پایین‌تر به شدت نابرابر است. این شکاف نشان‌دهنده ضرورت سرمایه‌گذاری کشورهای توسعه یافته در اقتصادهای در حال توسعه به ویژه در زمینه سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر و انتقال دانش سبز است.

وضعیت ایران در شاخص آینده سبز و معیارهایش

شاخص آینده سبز	رتبه	کشور	نمره
شاخص آینده سبز	۱	ایسلند	۶/۶۹
	۲	فنلاند	۶/۶۸
	۳	نروژ	۶/۳۷
	۴	دانمارک	۶/۳۴
	۵	سوئد	۶/۳۴

انتشار کربن	رتبه	کشور	نمره
انتشار کربن	۱	ایسلند	۸/۵۳
	۲	آنگولا	۸/۰۵
	۳	فنلاند	۷/۳۰
	۴	هنگ کنگ	۷/۲۸
	۵	یونان	۷/۲۰

گذار انرژی	رتبه	کشور	نمره
گذار انرژی	۱	ایسلند	۵/۴۲
	۲	امارات	۵/۳۱
	۳	نروژ	۵/۰۹
	۴	سوئد	۴/۹۴
	۵	کویت	۴/۷۲

جامعه سبز	رتبه	کشور	نمره
جامعه سبز	۱	ایرلند	۷/۶۴
	۲	کره جنوبی	۷/۳۷
	۳	آلمان	۷/۱۴
	۴	سنگاپور	۷/۰۶
	۵	دانمارک	۶/۸۲

نوآوری پاک	رتبه	کشور	نمره
نوآوری پاک	۱	فنلاند	۷/۷۳
	۲	ایسلند	۷/۴۴
	۳	هلند	۷/۳۲
	۴	سنگاپور	۷/۳۲
	۵	سوئد	۷/۲۸

سیاست اقلیمی	رتبه	کشور	نمره
سیاست اقلیمی	۱	دانمارک	۷/۱۷
	۲	بریتانیا	۶/۹۹
	۳	فنلاند	۶/۸۸
	۴	اسپانیا	۶/۷۶
	۵	هلند	۶/۷۴

● ایران در شاخص «آینده سبز» با امتیاز کل ۲/۵۷ و رتبه ۷۶ از میان ۷۶ کشور مورد بررسی، ضعیف‌ترین عملکرد را به خود اختصاص داده است.

● در بررسی معیارهای این شاخص، ایران به جز در معیار «گذار انرژی»، در تمامی معیارهای ضعیف‌ترین عملکرد قرار گرفته است.

در سال ۲۰۲۲، سطح دی‌اکسید کربن به بالاترین میزان تاریخ بشر رسید و بحران تغییرات اقلیمی را تشدید کرد. در حالی که کشورهای ثروتمند در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر پیشرو هستند، کشورهای با درآمد پایین‌تر به دلیل وابستگی به سوخت‌های فسیلی در مسیر توسعه اقتصاد سبز عقب مانده‌اند.

همکاری‌های بین‌المللی برای گذار فناوری‌های سبز می‌تواند به مقابله با این بحران و برقراری عدالت زیست‌محیطی کمک نماید.

بر اساس گزارش مؤسسه فناوری ماساچوست، به نظر می‌رسد در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار و حرکت به سمت انرژی‌های پاک و آینده‌ای سبز نیاز است زمینه‌های لازم برای جذب سرمایه کشورهای ثروتمند در حوزه‌هایی همچون انرژی‌های تجدیدپذیر فراهم آید.

شاخص مدیران خرید چیست؟

یکی از شاخص‌هایی که با استفاده از آن می‌توان وضعیت رونق و رکود اقتصادی را ارزیابی کرد، شاخص مدیران خرید یا **Purchasing Manager's Index** یا **PMI** است که در ایران با عنوان شامخ شناخته می‌شود.

شامخ چگونه محاسبه می‌شود؟

برای محاسبه شامخ، به هر کدام از این پاسخ‌ها یک عدد نسبت داده می‌شود: بهتر از ماه قبل برابر با ۱، بدون تغییر برابر با ۰/۵ و بدتر شده برابر با صفر است. سپس، مجموع حاصل ضرب درصد پاسخگویان به هر یک از گزینه‌ها در عدد همان گزینه، محاسبه می‌شود و در پایان نیز با وزن دهی به مؤلفه‌های اصلی، عدد شامخ، در بازه‌ای بین ۰ تا ۱۰۰ به دست می‌آید.

شامخ چگونه تفسیر می‌شود؟

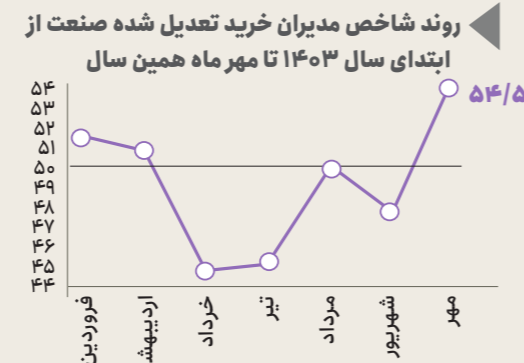
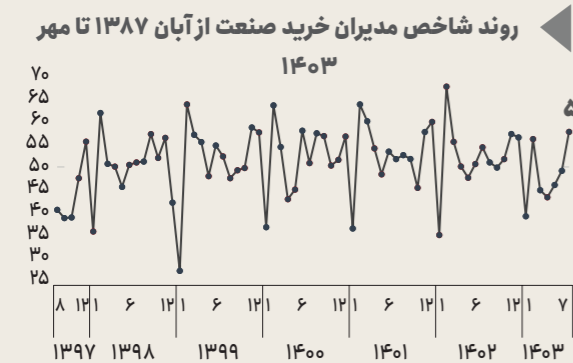
- اگر شامخ برابر با ۵۰ باشد، یعنی سطح فعالیت‌های اقتصادی نسبت به ماه قبل تغییر نکرده است.
- شامخ بیشتر از ۵۰، نشان دهنده رونق سطح فعالیت‌های اقتصادی نسبت به ماه قبل است.
- شامخ کمتر از ۵۰، نشان دهنده رکود سطح فعالیت‌های اقتصادی نسبت به ماه قبل است.

PMI در ایران

شاخص مدیران خرید در ایران بر اساس استانداردهای S&P Global از مهر سال ۱۳۹۸ به صورت ماهانه و با استناد از نتایج نظرسنجی از فعالین اقتصادی محاسبه و منتشر می‌شود. این شاخص در ایران مشتمل بر ۱۲ مؤلفه است که هر یک بر اساس یک سوال در نظرسنجی ارزیابی می‌شوند و نشان می‌دهد وضعیت این مؤلفه، در ماه جاری نسبت به ماه قبل، «بهبود شده»، «تغییری نکرده» یا «بدتر شده» است:

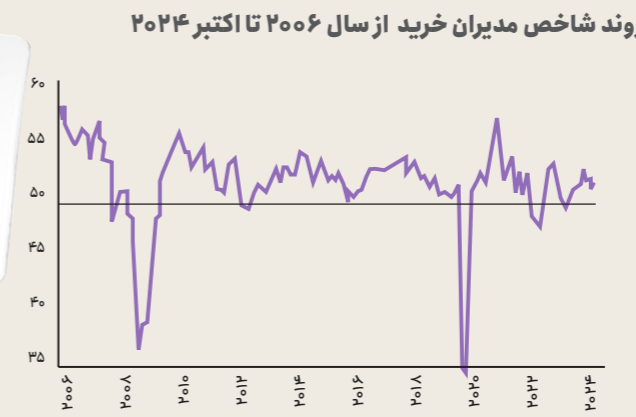
تکرار برخی رویدادها در فواصل زمانی مشخص، بر روی شاخص‌های اقتصادی از جمله شامخ اثرگذار است. به عنوان مثال، افزایش تقاضا در اسفند، کاهش تقاضا در فروردین، افزایش مصرف برق در تابستان یا افزایش مصرف گاز در زمستان از انواع اثرات فصلی هستند که بر شامخ نیز تأثیرگذارند. برای اینکه بتوان تحلیل دقیق‌تری از شاخص‌های اقتصادی داشت، می‌توان آنها را به گونه‌ای تعدیل کرد که اثرات فصلی در آنها مشاهده نشود. بر همین اساس، از ابتدای سال جاری نیز شاخص تعدیل شده شامخ صنعت، محاسبه و منتشر شده است.

شامخ مهر ماه ۱۴۰۳ پیش از تعدیل فصلی برابر با ۵۷/۴ و پس از تعدیل فصلی برابر با ۵۴/۵ بوده و نشان دهنده بهبود نسبی سطح فعالیت‌های اقتصادی است. این سومین بار در سال جاری است که شامخ عددی بیش از ۵۰ را نشان می‌دهد به طوری که پس از ۵ ماه متوالی از اردیبهشت تاکنون بار دیگر به سطح بالای ۵۰ رسیده که نشان دهنده رونق اقتصادی است.

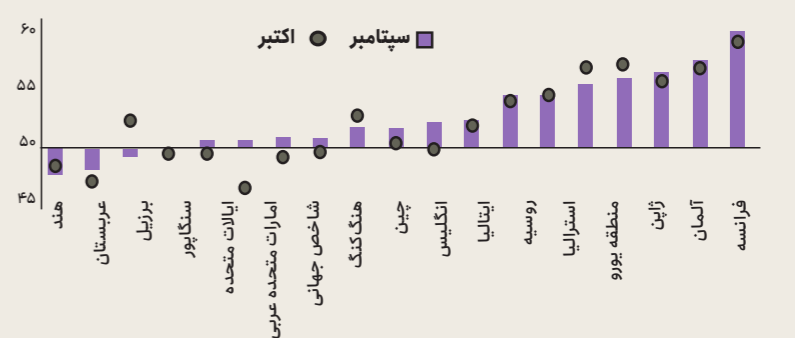
ارزیابی پاسخ‌دهندگان از مؤلفه‌های شامخ نشان می‌دهد تنها وضعیت موجودی محصول نهایی در انبار است که امتیازی زیر ۵۰ دریافت کرده است. در حال حاضر بسیاری از شرکت‌ها از موجودی انبار برای تقاضای مشتریان استفاده می‌کنند و با توجه به تأمین بخشی از تقاضای مشتریان از موجودی انبار، قیمت فروش محصولات به شدت افزایش نرخ ارز و افزایش قیمت نهاده‌ها، افزایش نیافته است.

وضعیت در PMI جهان

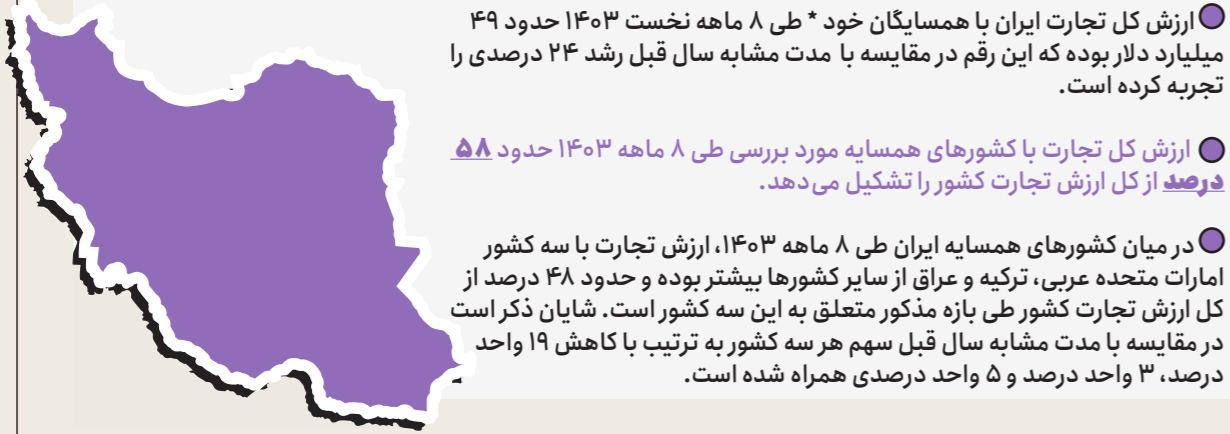
مؤسسه S&P Global شاخص جهانی مدیران خرید را به صورت ماهانه منتشر می‌کند. بر این اساس، شاخص PMI در ماه اکتبر در مقایسه با سپتامبر، بهبود داشته و از ۵۱/۹ به ۵۲/۳ رسیده است. بخش عمده بهبود در سطح فعالیت‌های اقتصادی به دلیل رونق بخش خدمات است.

وضعیت PMI در کشورهای منتخب در سپتامبر و اکتبر ۲۰۲۴

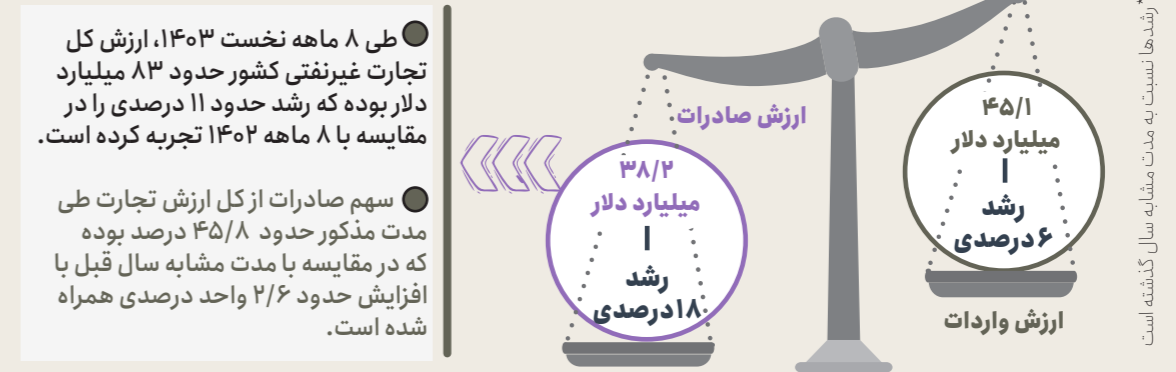

اگر مقایسه‌ای بین کشورهای مختلف جهان داشته باشیم به نظر می‌رسد رونق اقتصادی بیشتر در ایالات متحده قابل انتظار است و در اروپا و بخش‌های زیادی از آسیا، نگرانی‌های ژئوپولیتیکی، مانعی برای برآوردهای خوشبینانه نسبت به فعالیت‌های اقتصادی باشند.

شاخص مدیران خرید (PMI) بهبود نسبی در فعالیت‌های اقتصادی جهانی را نشان می‌دهد، اما این رشد بیشتر در بخش خدمات متمرکز بوده است.

منفی ۷ میلیارد دلار؛ کسری تراز تجاری کالایی غیرنفتی طی ۷ ماهه نخست ۱۴۰۳

* رشد نسبت به مدت مشابه سال گذشته است

کشورهای همسایه با بیشترین رشد ارزش واردات

● همچون صادرات، واردات از عربستان نیز طی ۸ ماهه ۱۴۰۳ نسبت به سایر کشورها با افزایش بیشتری همراه بوده که دلیل اصلی آن را می‌توان احیای مجدد روابط بین دو کشور از سال گذشته عنوان نمود. در همین راستا واردات کد تعرفه ۲۹۰۹۴۳۰ (اترهای مونو بوتیلیک اتیلن گلیکول یا دی اتیلن گلیکول) دلیل افزایش واردات از عربستان بوده است.

● واردات از افغانستان طی مدت مذکور با افزایش حدود دو برابری، پس از عربستان بیشترین رشد واردات را در میان کشورهای همسایه ایران تجربه کرده است. افزایش واردات کدهای تعرفه ۰۱۰۲۲۹۰۰ (سایر حیوانات از نوع گاو بجز مولد نژاد خالص) و ۰۱۰۴۱۰۹۰ (سایر حیوانات زنده از نوع گوسفند بجز گوسفند مولد نژاد خالص) به ترتیب با مشارکت ۵۰ واحد درصدی و ۳۰ واحد درصدی از دلایل اصلی افزایش واردات از افغانستان هستند.

کشورهای همسایه با بیشترین رشد ارزش صادرات

● طی ۸ ماهه ۱۴۰۳ صادرات به عربستان نسبت به مدت مشابه سال قبل با افزایش ۱۰۰ برابری همراه شده است که دلیل آن را می‌توان صادرات محصولات جدید به این کشور از جمله شمش از آهن و فولاد غیر ممزوج با کد تعرفه ۷۲۰۶۱۰۰۰ عنوان نمود که سهم ۵۷ درصدی از کل ارزش صادرات ایران به عربستان را طی بازه مذکور تشکیل می‌دهد.

● پس از عربستان، اردن با افزایش ۸ برابری ارزش صادرات طی مدت مورد بررسی قرار دارد. از دلایل مهم افزایش صادرات به اردن را می‌توان افزایش صادرات دو کد تعرفه ۷۲۰۶۱۰۰۰ (شمش از آهن و فولاد غیر ممزوج) و ۷۲۰۷۱۱۹۰ (محصولات نیمه تمام از آهن یا فولاد غیر ممزوج) با مشارکت ۳۲۱ واحد درصد و ۱۷۵ واحد درصد عنوان کرد.

کشورهای همسایه با بیشترین کاهش ارزش واردات

● در میان کشورهای همسایه ایران طی ۸ ماهه ۱۴۰۳ واردات از بحرین با کاهش حدود ۴۰ درصدی همراه بوده که بیشترین کاهش را در میان این کشورها به خود اختصاص داده است. دلیل اصلی افزایش این کاهش نیز کاهش واردات کد تعرفه ۳۸۱۲۳۹۱۰ (آنتی آکسیدان ها) با مشارکت منفی ۴۷ واحد درصدی نقش پررنگ در کاهش واردات از بحرین را ایفا کرده است.

● کاهش واردات از جمهوری آذربایجان نیز پس از بحرین بیشترین کاهش ارزش واردات را طی بازه مذکور به خود اختصاص داده که حدود ۳۵ درصد بوده است. از دلایل اصلی کاهش واردات از آذربایجان می‌توان به کاهش شوارتات دو کد تعرفه ۲۳۰۶۱۰۰۰ (کنجاله و سایر آخال های جام) و ۸۴۰۸۲۰۹۰ (موتور پیستونی) با مشارکت منفی سه واحد درصد و منفی ۲/۵ واحد درصد، اشاره کرد.

کشورهای همسایه با کمترین رشد ارزش صادرات

● طی ۸ ماهه ۱۴۰۳ صادرات به پاکستان در مقایسه با سایر همسایه‌های کشور نسبت به ۸ ماهه ۱۴۰۲ رشد کمتری را تجربه کرده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در میان کدهای تعرفه صادر شده مشارکت منفی ۲ واحد درصدی کدهای تعرفه ۷۲۰۶۱۰۰۰ (شمش از آهن و فولاد غیر ممزوج) و ۷۲۱۴۲۰۰۰ (میله های آهنی یا فولادی) مانع از افزایش بیشتر رشد صادرات به این کشور شده است.

● روسیه نیز پس از پاکستان در میان کشورهای همسایه رشد نسبتاً کمتری را در ارزش صادرات تجربه کرده است (۱۳ درصد). کاهش صادرات کدهای تعرفه ۰۸۰۲۵۱۰۰ (پیسته ها با پوست تازه یا خشک) و ۳۹۰۳۱۹۱۰ (پلی استیرین غیر قابل انبساط) به ترتیب با مشارکت منفی ۳/۵ واحد درصدی و ۳ واحد درصدی را می‌توان از جمله علت‌های اصلی کاهش رشد ارزش صادرات به روسیه عنوان نمود.

سه قلم عمده کالاهای وارداتی:

- طلا به اشکال خام؛ ۴/۶ میلیارد دلار (۱۰٪)
- ذرت دامی؛ ۱/۸ میلیارد دلار (۴٪)
- تلفن هوشمند؛ ۱/۵ میلیارد دلار (۳٪)

متوسط ارزش گمرک کالاهای صادراتی طی ۸ ماهه نخست ۱۴۰۳: ۳۶۸ دلار به ازای هر تن

متوسط ارزش گمرک کالاهای وارداتی طی ۸ ماهه نخست ۱۴۰۳: ۱۸۴۰ دلار به ازای هر تن

میزان واردات ۲۵ قلم کالای اساسی طی ۸ ماهه نخست ۱۴۰۳: ۱۲ میلیارد دلار (۲۷٪)

کاهش ۶ درصدی نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۲

رشد ۸ درصدی نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۲

رشد ۳ درصدی نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۲

با وجود کسری ۷ میلیارد دلاری تراز تجاری غیرنفتی در ۸ ماهه نخست ۱۴۰۳، نکته قابل توجه این است که تراز تجاری نسبت به ماه‌های قبل تضعیف نشده و رشد ۱۸ درصدی صادرات نشان از تلاش برای تقویت بخش صادرات دارد؛ هرچند همچنان متنوع‌سازی اقلام صادراتی ضرورت دارد. در عین حال، سهم بالای واردات کالاهای اساسی و نیاز کشور به تأمین این اقلام، فشار بر تراز تجاری را حفظ کرده است.

اگرچه تمرکز بر روابط منطقه‌ای در توسعه تجارت کشور نقش بسزایی دارد، اما آمارهای تجاری نشان می‌دهد با تشدید تحریم‌ها، حدود نیمی از صادرات کشور به سمت کشورهای همسایه روانه شده است. در میان این کشورها نیز تمرکز صادرات بر تعداد محدودی بازار صادراتی بوده که بدون شک ریسک تجاری را افزایش می‌دهد.

* عراق، امارات متحده عربی، ترکیه، افغانستان، پاکستان، عمان، فدراسیون روسیه، جمهوری آذربایجان، ارمنستان، ازبکستان، تاجیکستان، قزاقستان، گرجستان، کویت، قطر، اردن، عربستان سعودی

ویژه مجلس شورای اسلامی

تغییر در مواضع سیاست تجاری ایالات متحده آمریکا

سیاست‌های تجاری یکجانبه و بسیار محدودکننده، غالباً موجب تحریک اقدامات تلافی جویانه و چرخه تشدید موانع تجاری می‌شود که بعضاً ممکن است شامل اشخاص ثالث نیز شود. همچنین تعرفه‌های اعمالی بر بخش‌های خاصی از زنجیره ارزش جهانی، غالباً یک اثر موجی دارند که علاوه بر صنایع و کشورهای هدف، بر زنجیره ارزش نیز تأثیر می‌گذارد. حتی در غیاب افزایش واقعی تعرفه‌ها، تهدید صرف تعرفه‌ها و امکان اقدامات تلافی جویانه، موجب کاهش بیشتر پیش‌بینی پذیری در محیط تجارت جهانی شده و بر تجارت بین‌الملل و نیز سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی، تأثیرات منفی وارد می‌کند.

افزایش یارانه‌ها و اقدامات محدودکننده تجارت

انتظار می‌رود تنش‌های ژئوپولیتیکی و تغییر سیاست ایالات متحده به طور بالقوه منجر به افزایش قیمت دلار شود؛ با این حال، کاهش احتمالی نرخ بهره در سال ۲۰۲۵ نیز می‌تواند دلار را تضعیف کند. از آنجایی که اکثر کالاها و معاملات بین‌المللی به دلار آمریکا قیمت‌گذاری می‌شوند، ارزش این ارز، برای تجارت جهانی بسیار مهم است. در نتیجه، عدم اطمینان در مورد قدرت دلار باعث ایجاد عدم اطمینان در تجارت جهانی می‌شود.

کاهش هزینه‌های حمل و نقل

با توجه انتخابات ۲۰۲۴ ریاست جمهوری آمریکا و تغییرات سیاسی ایالات متحده، پیش‌بینی می‌شود این کشور برای سال ۲۰۲۵ سیاست‌های تجاری حمایت‌گرایانه تری اتخاذ نماید. ممکن است علاوه بر محصولات خاص، تعرفه‌های جدید به طور گسترده‌ای اجرا شود که این تعرفه‌های بالاتر و مازاد تجاری قابل توجه آمریکا، ضمن تأثیرگذاری بر رقابتی ژئوپولیتیکی، بر شرکای تجاری کلیدی این کشور نیز تأثیرگذار خواهد بود. با توجه به نقش آمریکا به عنوان یک بازار مصرف عمده و نیز با توجه به به هم پیوستگی زنجیره‌های ارزش فرامرزی این کشور، پیش‌بینی می‌شود حتی تغییرات اندک در تعرفه‌ها، اثرات پایدار و قابل توجهی بر پویایی تجارت جهانی داشته باشد.

امواج تأثیرات محدودیت‌های تجاری

احتمالاً اولویت‌های نگرانی‌های ملی و فوریت انجام تعهدات اقلیمی، تا سال ۲۰۲۵ به شکل‌دهی تغییرات در سیاست‌های صنعتی و تجاری ادامه می‌دهد. محدودیت‌های تجاری و سیاست‌های صنعتی درون‌نگر (برای حمایت از تولید پایدار) افزایش می‌یابد و انتظار می‌رود محصولات سازگار با محیط زیست، بر رشد بین‌المللی تأثیر خصوصاً در بخش‌های استراتژیک منفی داشته باشد.

تأثیر دلار آمریکا بر تجارت جهانی

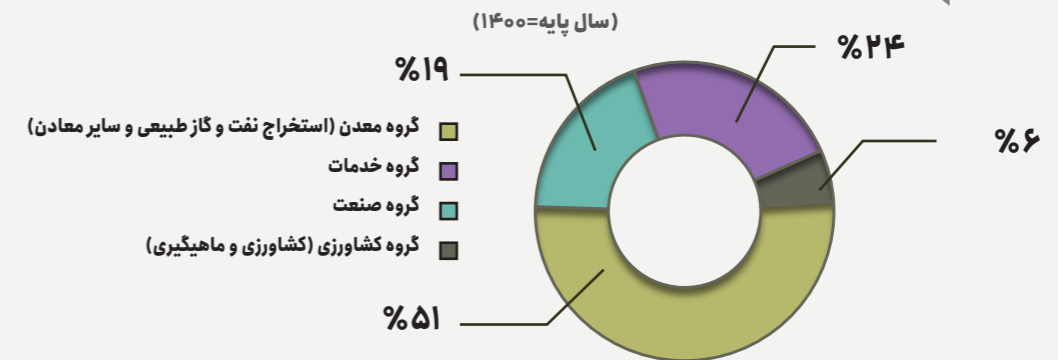
همان‌گونه که در شاخص نرخ حمل و نقل کانتینری شانگهای منعکس شده است، در نیمه دوم سال ۲۰۲۴ تقاضا برای حمل و نقل کانتینری کاهش یافت. همان‌طور که این شاخص بیانگر هزینه‌های حمل و نقل کمتر است، نشان‌دهنده هزینه‌های حمل و نقل کمتر، همچنین نشان‌دهنده نزول تقاضای جهانی برای کالاهای فرآوری شده و نهاده‌های واسطه‌ای می‌باشد.

عملکرد بخش واقعی اقتصاد

در شش ماهه نخست ۱۴۰۳ و استمرار وابستگی به نفت

نتایج محاسبات صورت گرفته بر روی آمارهای مندرج در گزارش حساب های ملی مرکز آمار ایران در خصوص وضعیت تولید ناخالص داخلی کشور نشان می دهد ارزش افزوده فعالیت های اقتصادی طی شش ماهه نخست ۱۴۰۳ در قیاس با مدت مشابه سال قبل، حدود ۴ درصد رشد داشته است که بدون احتساب بخش نفت، این رقم به ۲/۶ درصد می رسد. عامل مسلط در رشد اقتصادی نیمه نخست سال ۱۴۰۳، به ترتیب افزایش ارزش افزوده گروه نفت و گاز و برخی فعالیت های زیرمجموعه گروه خدمات بوده است.

نقش گروه های مختلف فعالیت در رشد اقتصادی شش ماهه نخست ۱۴۰۳ (درصد)

پررنگ شدن نقش نفت و درآمدهای حاصل از آن در رشد تولید ناخالص داخلی کشور، به معنای حرکت به سمت اقتصاد منبع محور و دور شدن از تولید ساخت محور است که مصادیق آن در آمارهای حساب های ملی کشور نیز منعکس می شود. به گونه ای که حدود ۵۱ درصد از رشد ۴ درصدی نیمه نخست ۱۴۰۳، از محل استخراج نفت و گاز طبیعی رقم خورده که به معنای وابستگی مستقیم بیش از نیمی از اقتصاد کشور به این محصولات منبع محور است. از سال ۱۴۰۰ تاکنون، سهم نفت در مجموع ارزش افزوده فعالیت های اقتصادی به بیش از ۲۰ درصد رسیده که در مقایسه با ارقام مشابه سال های قبل از جمله رقم ۱۱ درصدی سال ۱۳۹۴، به نظر می رسد روند صعودی را در پیش گرفته است. در نیمه نخست ۱۴۰۳ نیز این رقم حدود ۲۲ درصد برآورد می شود که به جز در سال ۱۴۰۱، می توان گفت طی یک دهه اخیر بی سابقه بوده است.

علاوه بر این، آثار تولید محصولات با ارزش افزوده پایین در بخش های دیگر اقتصاد کشور از جمله صنعت نیز تجلی یافته؛ به طوری که طی شش ماهه نخست ۱۴۰۳، نقش بخش صنعت در رشد اقتصادی ۴ درصدی کشور تنها حدود ۰/۸ واحد درصد بوده است. ضمن اینکه ارزش افزوده این بخش نیز، عمدتاً مربوط به توزیع گاز طبیعی است؛ بنابراین، آثار پنهان و غیرمستقیم نفت و گاز طبیعی در سایر بخش های اقتصادی از جمله صنعت هم مشاهده می شود که طبیعتاً شدت آسیب پذیری اقتصاد را نسبت به نوسانات درآمدهای نفتی حاصل از تحولات جهانی افزایش می دهد.

در چنین شرایطی که وابستگی اقتصاد کشور به درآمدهای نفتی در حال افزایش است، راهکارهای عمومی زیر برای دستیابی به اقتصاد پایدار و متنوع پیشنهاد می شود:

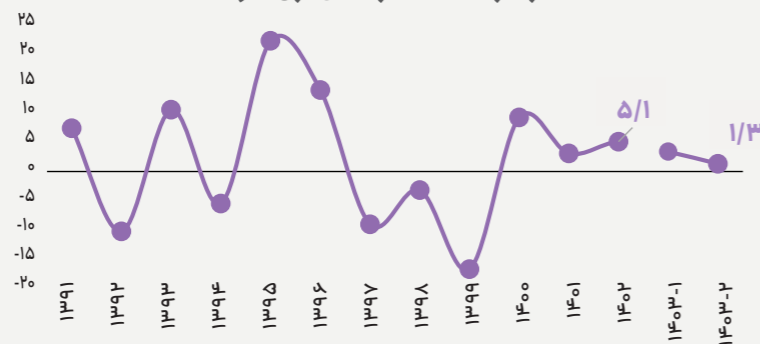
- توسعه صنایع غیرنفتی و حمایت بیشتر از ایجاد و توسعه صنایع با ارزش افزوده بالا
- تقویت بخش کشاورزی و تامین امنیت غذایی از طریق بهبود روش های فناورانه
- سرمایه گذاری در زیرساخت ها از جمله بهبود زیرساخت های حمل و نقل، انرژی و ارتباطات
- توسعه فناوری و نوآوری با هدف بهبود کیفیت محصولات و خدمات و افزایش توان رقابت پذیری محصولات صادراتی
- تنوع بخشی به سبد صادراتی کشور و کاهش وابستگی به نفت

منبع داده ها: آمارهای حساب های ملی مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

زنگ خطر سرمایه گذاری در کشور

یکی از اقلام مهم هزینه ناخالص داخلی، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص است که عمدتاً مربوط به سرمایه گذاری در ساختمان و ماشین آلات می شود. به طور کلی، این بخش در تابستان ۱۴۰۳ با رشد ۱/۳ درصدی همراه بوده که حدود ۳/۸ واحد درصد کمتر از متوسط رشد سال ۱۴۰۲ است. سرمایه گذاری در ماشین آلات به عنوان جزء مهم تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، در دو فصل ابتدای سال ۱۴۰۳، با سرعت بسیار کمتری نسبت به متوسط رشد چهار سال گذشته افزایش یافته است. رشد محدود ۳/۳ درصد سرمایه گذاری در بخش ماشین آلات طی تابستان ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه سال قبل و کاهش قابل توجه این رقم نسبت به سنوات گذشته، هشدار برای محدودیت های احتمالی ایجاد ظرفیت های جدید تولیدی در سال های آتی خواهد بود.

رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به قیمت های ثابت (سال پایه=۱۴۰۰) نسبت به مدت مشابه سال قبل (درصد)

سرمایه گذاری از جمله سازوکارهای بلندمدت رشد اقتصادی کشور محسوب می شود؛ به طوری که در بسیاری از اقتصادها، تولید ناخالص داخلی هم پای سرمایه گذاری و متناسب با آن رشد کرده است. در اقتصاد ایران نیز طی یک دوره بلندمدت بعد از سال ۱۳۵۴، چنین روندی مشاهده می شود، اما طی یک دهه اخیر سهم تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در تولید ناخالص داخلی کشور به شدت کاهش یافته است؛ به گونه ای که طی دو فصل بهار و تابستان ۱۴۰۳، این رقم به حدود ۱۷ درصد رسیده است. این در حالی است که در برخی سال های دهه ۵۰، سهم سرمایه گذاری از هزینه ناخالص داخلی به حدود ۵۰ درصد نیز رسیده بود.

واضح است که هر سال بخشی از موجودی سرمایه کشور مستهلک می شود، اما سرمایه گذاری های سالانه جدیدی که صورت می گیرد باید به اندازه ای باشد که بتواند نه تنها استهلاک دارایی های موجود را جبران نماید، بلکه ظرفیت جدیدی هم برای افزایش تولید ناخالص داخلی ایجاد کند. عملکرد اقتصاد ایران در سال های دهه ۹۰ و پس از آن نشان می دهد روند سرمایه گذاری واقعی به طور عمومی کاهش یافته و منجر شده شکاف میان سرمایه گذاری جدید و استهلاک سرمایه کاهش یابد و در سال های اخیر تقریباً به صفر برسد. استمرار این روند نگرانی نسبت به بیشترین استهلاک از سرمایه گذاری جدید را به ویژه در بخش ماشین آلات تشدید می کند و نتایج آن در رشد بلندمدت تولید ناخالص داخلی کشور و توقف روند توسعه مشاهده خواهد شد. بنابراین، در چنین شرایطی ضروری است دولت نسبت به تدوین و اجرای سیاست هایی که منجر به تحریک سرمایه گذاری بخش خصوصی یا جذب سرمایه خارجی می شود، اقدام نماید و در این مسیر، با توجه به محدودیت های موجود برای تامین مالی پروژه های سرمایه گذاری و جذب سرمایه برای تقویت زیرساخت ها و خرید ماشین آلات، از فرصت قراردادهای مشارکت عمومی- خصوصی بهره گیری نماید.

منبع داده ها: مرکز آمار ایران

نتایج عملکردی سیاست قیمت‌گذاری دستوری

نتایج عملکردی سیاست قیمت‌گذاری دستوری

نوسانات بسیار زیاد نرخ تورم:

بررسی شاخص قیمت مصرف‌کننده نشان می‌دهد از سال ۱۳۵۰ تاکنون، دامنه نوسانات نرخ تورم (شکاف میان بالاترین و پایین‌ترین نرخ) خانوارهای شهری کشور، حدود ۴۹ واحد درصد بوده است.

ضریب تغییرات نرخ تورم که انحراف استاندارد شاخص هر سال را نسبت به میانگین نرخ تورم نشان می‌دهد، از سال ۱۳۵۰ تا ۱۴۰۲، تقریباً ۵۶ درصد برآورد می‌شود که بر اساس پاره‌ای از استدلال‌ها، چنانچه این رقم، بیش از ۵۰ درصد باشد، به معنای نوسان زیاد در نرخ تورم است و فعالان اقتصادی را با ریسک بالا و عدم قطعیت مواجه خواهد کرد. بنابراین، بدیهی است طی این سال‌ها، سیاست‌های دولت در حوزه قیمت‌گذاری دستوری نتوانسته در تحقق هدف جلوگیری از نوسانات قیمت، اثربخشی مورد انتظار را داشته باشد.

ارزیابی روند شاخص‌های مشابه در صنایع مختلف که طی این سال‌ها مشمول قیمت‌گذاری دستوری بوده‌اند نیز نتایج مشابهی را نشان خواهد داد؛ به گونه‌ای که برآوردها نشان می‌دهد از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲، ضریب تغییرات نرخ تورم در برخی گروه‌های کالایی مانند نان و غلات، به حدود ۷۰ درصد نیز رسیده است. انحراف نرخ تورم نسبت به رقم میانگین طی این مدت، در گروه گوشت قرمز، سفید و فرآورده‌های آنها و همچنین برخی محصولات لبنی مانند شیر، پنیر و تخم مرغ، حدود ۶۸ درصد بوده است. ضریب تغییرات روغن‌ها و چربی‌ها نیز سطح غیرقابل باور ۱۳۶ درصد را لمس کرده است. تمامی این ارقام گویای نوسانات زیاد در نرخ تورم بوده که علیرغم اعمال سیاست‌های دستوری همچنان ادامه داشته و چه بسا تشدید شده است.

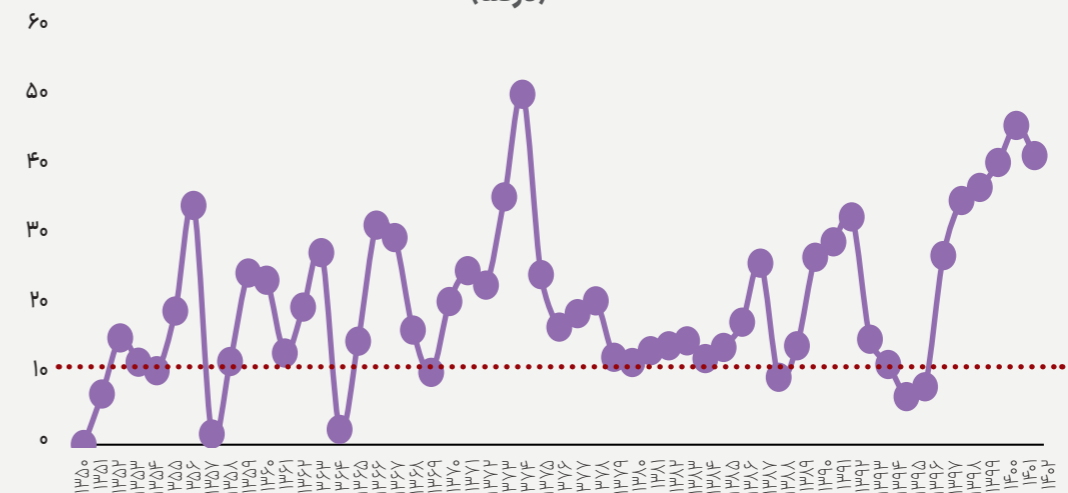
بنابراین، تحلیل ناکامی سیاست‌های قیمت‌گذاری دستوری در ایران نشان می‌دهد این رویکرد اقتصادی نه تنها به هدف کنترل تورم نرسیده، بلکه به تشدید مشکلات ساختاری و اقتصادی منجر شده است. با توجه به تداوم نرخ تورم دو رقمی و نوسانات شدید قیمت‌ها در طول سال‌ها، مشخص است که مداخلات دولت در قیمت‌گذاری، بیشتر به افزایش عدم قطعیت و ناهماهنگی در بازارها انجامیده و در نتیجه، انگیزه‌های سرمایه‌گذاری و بهره‌وری کاهش یافته است. این وضعیت حاکی از ضرورت بازنگری در رویکردهای سیاست‌گذاری، عبور از سیاست‌های مداخله‌گرایانه و حرکت به سمت راهکارهای مبتنی بر مکانیزم‌های بازار است.

با توجه به نقش متغیر «قیمت» در پایداری فعالیت بنگاه‌ها و به تبع آن رشد اقتصادی کشور و همچنین حفظ و تقویت رفاه مصرف‌کننده به واسطه آزادی انتخاب او از میان طیف گسترده‌ای از کالاها و خدمات، تغییر رویکرد فعلی سیاست‌گذار نسبت به استمرار در اعمال سیاست‌های قیمت‌گذاری دستوری ضروری است. اغلب این سیاست‌ها در یک بخش از زنجیره اعمال می‌شوند؛ لذا در مکانیسم‌های قیمتی سایر بخش‌های زنجیره نیز انحراف‌های جدی ایجاد می‌کنند که اثرات آن بعضاً در بروز پدیده‌هایی مانند قاچاق نمایان می‌شود. بررسی روند تاریخی نتایج حاصل از اعمال قیمت‌گذاری دستوری نشان می‌دهد که این نوع سیاست که ریشه‌های آن دهه ۱۳۵۰ تاکنون در اقتصاد ایران وجود داشته، نتوانسته در تحقق اهداف خود یعنی کنترل تورم و جلوگیری از نوسانات قیمتی موفق عمل کند.

دوره‌های طولانی مدت تورم دو رقمی:

مروری اجمالی بر روند شاخص قیمت مصرف‌کننده طی بیش از پنج دهه از سال ۱۳۵۰ تاکنون نشان می‌دهد اقتصاد ایران در ۴۶ سال تورم دو رقمی را تجربه کرده که به لحاظ طولانی بودن دوره تورم دو رقمی، در مقایسه با سایر کشورهای جهان کم‌سابقه است.

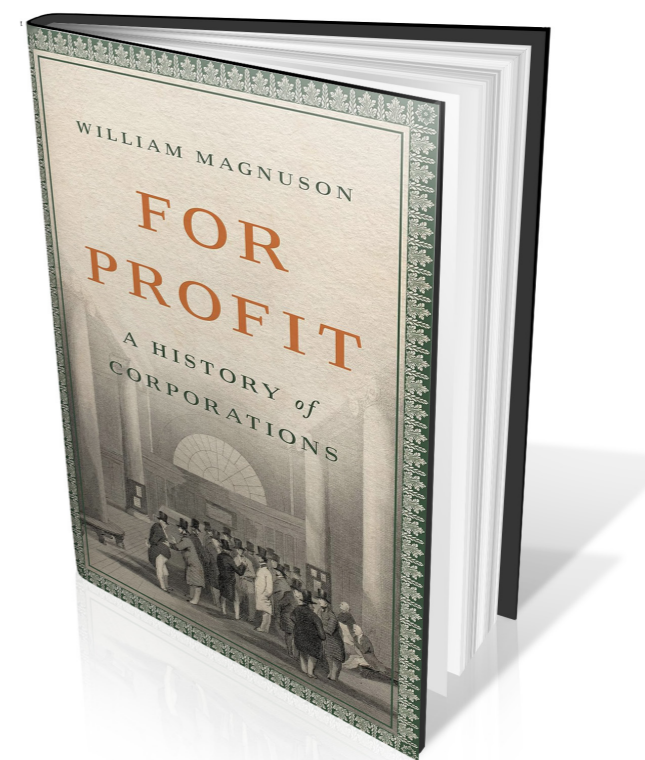
نرخ تورم مصرف‌کننده خانوارهای شهری از سال ۱۳۵۰-۱۴۰۲ (۱۴۰۰=۱۰۰) (درصد)

برای سود

William Magnuson

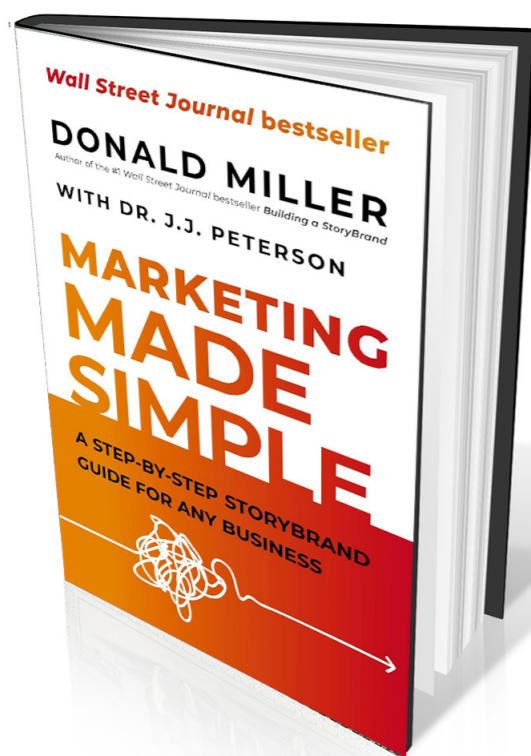
تاریخچه ای از چگونگی شکل دهی جامعه توسط نوآوری شرکت ها، از روم باستان تا دره سیلیکون از تولیدکنندگان قدیمی گرفته تا غول های فناوری نوظهور، شرکت ها قدرت قابل توجهی بر زندگی، اقتصاد و سیاست جوامع اعمال می کنند. برخی از شرکت ها به عنوان موتورهای پیشرفت و شکوفایی یاد می کنند و برخی نیز استدلال می کنند شرکت ها بی پروا به دنبال سود به هزینه همه ما هستند. پروفیسور حقوق «ویلیام مگنوسون» در کتاب «برای سود» نشان می دهد هر دو دیدگاه حاوی عنصری از حقیقت هستند. داستان شرکت یک داستان انسانی است، در مورد گروه متنوعی از بازرگانان، بانکداران و سرمایه گذاران که در طول زمان به چشم انداز اقتصاد مدرن شکل داده اند. شخصیت های اصلی آن شامل افراد شجاع، قدرتمند، مبتکر، همفکر، متقلب و حتی شرور است. گاهی این شخصیت ها یکی بوده اند و گاه ابعادی از شخصیت افراد را ساخته اند. با این حال، همانطور که مگنوسون نشان می دهد، در حالی که شرکت ها همیشه رفتار تحسین برانگیزی از خود نشان نداده اند، اما هدف آنها یک هدف بزرگ است. شرکت ها از آغاز در جمهوری روم برای ارتقای منافع عمومی طراحی شده اند. کتاب «برای سود» استدلال می کند با بازیابی روحیه فضیلت مدنی، شرکت ها می توانند به ایجاد جامعه ای کمک کنند که در آن همه ما - نه فقط سهامداران - از سود سرمایه گذاری سود ببریم. این کتاب را انتشارات Basic Books در سال ۲۰۲۲ به زبان انگلیسی و در قالب ۳۶۸ صفحه منتشر و به بازار عرضه کرده است.

راهنمای گام به گام داستان برند برای هر کسب و کاری

Dr. J.J. Peterson و Donald Miller

مطالعه این راهنما از نویسنده پرفروش نیویورک تایمز، دونالد میلر، برای هر بازاریابی حرفه ای یا صاحب کسب و کار کوچکی که می خواهد تجارت خود را توسعه دهد، مفید است و به علاقمندان می آموزد چگونه می توان یک کیف فروش ایجاد و پیاده سازی کرد که باعث افزایش فروش شود. به طور مستمر شرکت ها بخشی از فروش خود را از دست می دهند، زیرا مسیر روشنی برای جذب مشتریان جدید ندارند. این مشکل به طور قابل ملاحظه ای عمومیت دارد. این کتاب چک لیستی ۵ قسمتی بر اساس اصول اثبات شده از نحوه ساختن یک داستان برند و منبع مناسب برای متخصصان بازاریابی و صاحبان مشاغل است؛ زیرا آنها یک کیف فروش را پرورش می دهند که در نقاط تماس کلیدی مشتری جریان دارد و باید بکشند به طور مؤثر آن را توسعه داده و ارتباط داستان برندشان با بازار را برقرار کنند. در این کتاب موارد زیر را خواهید آموخت: سه مرحله ارتباط با مشتری نحوه ایجاد و اجرای یک طرح بازاریابی که هرگز پشیمان نخواهید شد. چگونه یک کیف فروش ایجاد کنید که مشتریان مناسب را به سمت کسب و کار شما جذب کند. قدرت ایمیل و نحوه ایجاد کمپین هایی که منجر به ترافیک مشتری و رشد آگاهی از برند می شود. کلیدهای قالب بندی یک وب سایت جالب توجه ناتوانی در جذب و تبدیل مشتریان جدید، به صاحبان کسب و کار فرصت های ارزشمندی را برای رشد برندشان تحمیل می کند. این امر مانع از آن می شود که شرکت ها، چه بزرگ و چه کوچک، فروش هایی را که برای بقای آنها حیاتی است، انجام دهند. با این کتاب بازاریابی ساده، همه چیزهایی را که برای ارتقای کسب و کار خود به سطح بعدی نیاز دارید را، خواهید آموخت. این کتاب در سال ۲۰۲۱ در قالب صفحه ۲۸۰ به زبان انگلیسی توسط نشر HarperCollins Leadership به بازار کتاب عرضه شده است.

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتحادیه بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

TEHRAN CHAMBER OF COMMERCE,
INDUSTRIES, MINES AND AGRICULTURE